

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG

Dr. Erdei Ügyvédi Iroda, Dr. Erdei Csaba ügyvéd

Ügyszám:

14/1445-2/2022

2022 AUG 01.

Kezelőiroda:

1
0 db lu

Alkotmánybíróság
hivatkozási szám: IV/1445-1/2022.
részére

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Dr. Erdei Ügyvédi Iroda - Dr. Erdei Csaba ügyvéd (

által képviselt

az Alkotmánybíróság 2022. június 28. napján kelt, IV/1445-1/2022. ügyszámú ügyiratba foglalt hiánypótlási felhívásnak eleget téve a Fővárosi Törvényszék, 2022. február 11. napján kelt, 117.Pf.636.871/2021/7. számú II. fokú ítéletének, a Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság, 2021. október 7. napján kelt, 18.P.XX.22.336/2020/18. számú I. fokú ítéletére is kiterjedő alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt előterjesztett alkotmányjogi panasz 2. b) A megsemmisíteni kért bírói döntés alaptörvény-ellenességének indokolása elnevezésű pontját az alábbiakkal

egészítem ki:

1.) Az Alaptörvény XIII. cikk megsértésével kapcsolatban

- a továbbiakban, mint felperes – és - a továbbiakban, mint alperes – közös ismerősük, révén ismerkedtek meg, akinek az alperes említette, hogy egy vállalkozáshoz kölcsönre van szüksége. A felek 2018. február 14. napján kölcsönszerződést kötöttek, amely szerint a felperes 23.000.000 forint kölcsönt nyújtott az alperesnek, aki azt 2018. május 16. napjáig köteles volt visszafizetni. A felek a késedelmes teljesítés esetére havi 5% mértékű késedelmi kamatot kötöttek ki. A felek a kölcsönt az alperes alatti ingatlanára alapított jelzálogjoggal biztosították. A kérdéses ingatlan értéke kb. 100.000.000 Ft, azaz ötszöröse a felperesi követelésnek.

Az Alaptörvény XIII. cikkében foglalt tulajdonhoz való joggal összefüggésben rögzítettem, hogy a jelzálogjog intézménye ugyan nem tulajdonelvonás, de a tulajdonjog megterhelése, korlátozása. A jelzálogjogot általában a tulajdonos szerződéssel alapítja.

Mivel a jogosult döntésével szemben, amely a jelzálogjog alapításáról rendelkezik, nincs bírói felülvizsgálati lehetőség, ezért álláspontom szerint az Alkotmánybíróság a tulajdon védelmére szolgáló bírói utat a jelzálogjog alapításának alkotmánybírósági vizsgálata pótolhatja.

A tulajdonkorlátozás alkotmányossága megítélésének szempontja a korlátozás arányossága. Álláspontom szerint a jelzálogjog az arányosságot illetően csak az értékgarancia érvényesítése mellett lehet alkotmányos, vagyis egy a követelés ötszöröse értékű ingatlan jelzálogba adás és ennek elfogadás nem felel meg ennek. Különösen, ha a követelés nem teljesítése folytán az ingatlant terhelő jelzálogjog érvényesítése folytán érdemben fennáll az ingatlan tulajdonjogának végrehajtási eljárás keretében történő elvonása, elvesztése.

A tulajdonhoz való jog alapvető jog. Az alkotmányi tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat. A tulajdon elvonása alkotmányjogi értelemben nem feltétlenül a polgári jogi tulajdonjog elvesztése. Az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkori (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni.

A tulajdonhoz való jog alapjogi jellegét vizsgálva nem a tényleges tulajdonszerzést, a tulajdonhoz jutás jogát, a tulajdon értékcsökkentéstől mentes és végleges megtartását garantálja, hanem az állam számára ír elő kétirányú kötelezettséget. Az állam egyfelől – az alkotmányos kivételek lehetőségétől eltekintve – köteles tartózkodni a magán- vagy jogi személyek tulajdonosi szférájába való behatolástól, másfelől köteles megteremteni azt a jogi környezetet, azt az intézményi garanciát, amely a tulajdonhoz való jogot diszkrimináció nélkül működőképessé teszi.

Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében előírt rendelkezés alapvető jogi oltalomban részesíti tulajdont. Az Alkotmánybíróság felfogása szerint a tulajdon alkotmányjogi oltalma az értékgarancia és a közérdekű korlátozás ismérvei mentén elsősorban az állam közhatalmi beavatkozásaival szemben nyújt védelmet.

Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében elismert tulajdonhoz fűződő jog szerint az alkotmányos tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat, és nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével, sem a birtoklás, használat, rendelkezés részjogosítványaival, sem pedig negatív és abszolút jogként való meghatározásával. Az alapjogként védett tulajdonhoz való jog tartalmát a mindenkori közjogi és (alkotmányos) magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. Az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgyától és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is. A tulajdonhoz való alapjog a már megszerzett tulajdont, illetve kivételes esetekben a tulajdoni várományokat védi.

A tulajdon védelmére vonatkozik az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szabályozott alapjog-korlátozási (-mérlegelési) teszt, az ún. szükségességi-arányossági teszt, ám a tulajdonhoz való jog esetében a szükségesség mércéje amely jelen esetben az arányosságot illetően csak az értékgarancia érvényesítése mellett lehet alkotmányos. Az, hogy a kölcsönszerződésből eredő követelést a felek jelzálogjoggal biztosítsák, úgy e korlátozást pusztán ennek okán szükségesnek kell tekinteni. A szükséges tulajdonkorlátozásnak is arányosnak kell azonban lennie, mely a jelzálogjog alapítása tekintetében az arányosságot illetően csak az értékgarancia érvényesítését jelenti. Mindebből az következik, hogy alkotmányosan a tulajdonos tulajdonosi pozícióját hátrányosabbá tevő, a tulajdonos számára

tényleges, pénzben is kifejezhető hátrányt okozó jogszabályi előírások esetén a jogalkotó biztosítani köteles az értékgaranciát.

A Ptk. 6:97. § szerint, ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis.

Az objektív feltétel ismérvei körében a bírói gyakorlatban a bíróságnak vizsgálnia kell a szerződéskötés körülményeit, a szerződés egész tartalmát, a forgalmi (érték-) viszonyokat, az ügylet jellegéből fakadó sajátosságokat, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás meghatározásának módját. A szerződő felek személyéhez kötött körülmények, a szerződés megkötéséhez fűződő érdekek figyelembe vétele mozgóvá teszi a Ptk. 6:97. § határvonalait.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:97. § nem konkretizálja a magánszemélyek közötti szerződések esetén mi minősül „feltűnően aránytalan előny”-nek, és ezáltal a szerződés pedig uzsorásnak, illetve a Ptk. 6:47. §, valamint 6:48. § sem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozólag, hogy magánszemélyek közötti szerződések esetében mekkora összeg tekinthető törvényesnek, illetve arra sem ad lehetőséget, hogy a bíróság a felek által túlzott mértékben megállapított kamatot mérsékelje, ellentétben például a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: rPtk.) 232. § (3) és (4) bekezdései rendelkezéseivel, amely szerint a magánszemélyek egymás közötti viszonyában kikötött kamat - ha jogszabály eltérően nem rendelkezett - a jegybanki alapkamat 24 százalékponttal növelt mértékét meghaladó részében semmisnek volt tekintendő, illetve a felek által túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelhette, valamint a 237. § (3) bekezdése alapján a bíróság egészben vagy részben elengedhette a visszatérítést, ha az a sérelmet szenvedő felet részletfizetés engedélyezése esetén is súlyos helyzetbe hozta volna, illetve a sérelmet okozó fél viszont a kapott szolgáltatásból az aránytalan előnynek megfelelő részt a sérelmet szenvedő félnek volt köteles visszatéríteni.

Azzal, hogy a jogalkotó a Ptk. 6:97. §-ban nem konkretizálja a magánszemélyek közötti szerződések esetén mi minősül „feltűnően aránytalan előny”-nek, és ezáltal a szerződés pedig uzsorásnak, illetve a Ptk. 6:47. §, valamint 6:48. § sem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozólag, hogy magánszemélyek közötti szerződések esetében mekkora összeg tekinthető törvényesnek, illetve arra sem ad lehetőséget, hogy a bíróság a felek által túlzott mértékben megállapított kamatot mérsékelje, a jelen esetre vetítve az Alaptörvény XIII. (1) bekezdés szerinti tulajdonhoz fűződő jog sérelméhez vezet, mivel az ügyfelem az ingatlanára alapított jelzálogjog folytán a követeléshez mérten ötszörös értékű ingatlanát veszítheti el a kölcsönszerződés szerinti tőke összegéhez viszonyítva.

2.) Az Alaptörvény XV. cikk (2) és (4) bekezdései vonatkozásában:

Bármely élethelyzet, amely a hátrányos tartalmú szerződés megkötésére készíti a felet és ezáltal alkalmas arra, hogy a másik fél azt kihasználva feltűnően aránytalan előny kikötését érje el, uzsorásnak minősülhet. Az uzsora jellemző sajátosságát – az objektív feltétel mellett – valójában alanyi mozzanatok adják meg. A törvény a másik fél kihasználására alapul szolgáló körülmény taxatív felsorolását mellőzi, az ugyanis másodlagos – s adott esetben közömbös – hogy a kihasználásra irányuló célzat reális megvalósulását lehetővé tevő hátrányos helyzet miben állott vagy miből adódott. A szorult és hátrányos helyzet fogalmát a bíróságok felváltva, gyakorlatilag szinonimaként használják. Az esetekből csak az derül ki egyértelműen, mikor

nem beszélhetünk szorult helyzetről. Eszerint szorult helyzetben az van, aki akár anyagi, akár erkölcsi okokból olyan kedvezőtlen körülmények között van, amelyben fennálló vagyoni kötelezettségének nem tud eleget tenni. Nemcsak a megélhetéshez szükséges javak hiánya vagy elégtelen mennyisége idézheti elő, hanem olyan – esetleg csak rövid ideig ható – körülmények összetalálkozása is, amelyek az esedékes kötelezettség teljesítését megnehezítik. A szorult helyzet nem azonosítható a vagyontalan, nélkülözéssel járó állapottal. A Ptk. semmilyen szűkítő jelzöt nem határoz meg, nyilvánvaló, hogy a jogalkotó olyan helyzetekre gondolt, amikor valaki valamely hátrány elkerülése végett vagy a hátrányos helyzet közvetlen hatása alatt vállalja a terhes kikötést. Egyértelműen következik ez abból is, hogy maga a Ptk. indokolása is kimondja, a helyzetnek hátrányosnak kell lennie.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés] azáltal sérült egyrészt, hogy a jogalkotó a támadott normákkal, azaz a Ptk. 6:97. §-ban nem konkretizálja a magánszemélyek közötti szerződések esetén mi minősül „feltűnően aránytalan előny”-nek, és ezáltal a szerződés pedig uszorásnak, illetve a Ptk. 6:47. §, valamint 6:48. § sem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozólag, hogy magánszemélyek közötti szerződések esetében mekkora összeg tekinthető törvényesnek, illetve arra sem ad lehetőséget, hogy a bíróság a felek által túlzott mértékben megállapított kamatot mérsékelje. Másrészt az azt tévesen alkalmazó bírói ítélet szerint sem az alperes által hivatkozott adásvételi szerződés tervezet, sem pedig a jelzálogjog alapítása a kölcsönszerződés uszorás jellegének bizonyítására nem alkalmas, továbbá, hogy nem lehetett kétséget kizáróan megállapítani, sem arra a következtetésre jutni, hogy akár a 2018. évi, akár a 2019. évi szerződés megkötésekor, illetve a felek ezzel kapcsolatos egyeztetései alapján a felperes ismerte az alperes szorult anyagi helyzetét, amelyet rosszhiszeműen és célzatosan kihasználva a maga javára feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, ezért a szerződések uszorás jellegének megállapítására sem volt lehetőség, mind a 2018., mind a 2019. évi szerződés érvényesnek tekintendő. Az ugyanis, hogy az indítványozó, mint alperes nem vagyontalan és kölcsönt külföldi munkavállalás céljából kérte, mivel banktól nem tudott kölcsönt felvenni, amely tény a felperes is ismert, egyértelműen az alperes szorult helyzetére utal, amellyel a felperes is tisztában volt. A felperes látva azt, hogy az alperes nem tudja a kölcsönt visszafizetni még inkább terheesebb szerződést módosítást eszközölt, illetve megpróbálta elérni, hogy az alperes a felperes közeli hozzátartozójával a kölcsönszerződés biztosítékaul szolgáló ingatlanra, valótlan tartalmú, színlelt adásvételi szerződést kössön. Tehát az ügyben eljáró bíróságok az alperes vagyoni helyzetét figyelembe véve diszkriminatív döntést hoztak, mert ítéleti álláspontjuk szerint gyakorlatilag az alperes vagyoni helyzetére, annak látszatára alapítva nem állapították meg döntő részben a perbeli kölcsönszerződés uszorás jellegét, amely esetben az alperes vagyoni helyzete alapján hátrányos megítéléshez vezetett a peres eljárásokban a szerződések uszorás jellegére hivatkozó kevésbé vagyonos, vagy kevésbé vagyonosnak látszó más peres felekéhez képest. A törvény előtti egyenlőség alapelveinek az egységes ítékezés felel meg, és ebbe az is beletartozik, hogy a szerződések uszorás jellegének megállapítása a vagyoni helyzet, vagy a látszólagos vagyoni helyzet alapján ne mutasson feltűnő és indokolatlan eltéréseket.

Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése kimondja az általános jogegyenlőséget, míg a XV. cikk (2) bekezdése – a korábbi Alkotmány 70/A. § (1) bekezdéséhez hasonlóan – az alapvető jogok tekintetében történő hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépésének évében értelmezte a XV. cikket, megerősítve annak az emberi méltósággal fennálló – elválaszthatatlan – kapcsolatát.” {2/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [103]}

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint továbbá a jogegyenlőség klauzulája a közhatalmat gyakorlók számára azt az alkotmányos parancsot fogalmazza meg, „hogy valamennyi személyt egyenlő méltóságuként kezeljenek, és szempontjaikat egyenlő mércével és méltányossággal mérjék. Ebből következik, hogy egy adott szabályozás abban az esetben nem felel meg az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt alkotmányos mércének, ha végső soron az emberi méltósághoz fűződő jogot sérti. Vagyis a jogegyenlőség elve nem bármifajta különbségtételt, hanem csupán az emberi méltóságot sértő megkülönböztetéseket tilalmazza.” {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]; 2/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [105]}

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban foglalta össze azokat a szempontokat, amelyeket figyelembe kell venni az emberi méltóság sérelmét felvető megkülönböztetés esetén. Eszerint „az azonos szabályozási koncepción belül adott, homogén csoportra nézve eltérő szabályozás a diszkrimináció tilalmába ütközik, kivéve, ha az eltérésnek ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka van, azaz nem önkényes [...]. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint nem tekinthető viszont [...] hátrányos megkülönböztetésnek, ha a jogi szabályozás különböző tulajdonságokkal bíró alanyi körre eltérő rendelkezéseket állapít meg, mert alkotmányellenes megkülönböztetés csak összehasonlítható – azonos csoportba tartozó – személyi körben lehetséges {42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]; 2/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [106]}.”

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerinti esélyegyenlőség pedig azt követeli meg, hogy vonatkozó jogi normák konkretizálják azt, hogy mi minősül „feltűnően aránytalan előny”-nek, és ezáltal a szerződés pedig uzsorásnak, hiszen egy a Ptk. hatályba lépése előtt megkötött szerződések esetén az rPtk. 232. § (3) és (4) bekezdései rendelkezései a magánszemélyek egymás közötti viszonyában kikötött kamat - ha jogszabály eltérően nem rendelkezett - a jegybanki alapkamat 24 százalékponttal növelt mértékét meghaladó részében semmisnek tekintendő, illetve a felek által túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelheti, valamint a 237. § (3) bekezdése alapján a bíróság egészben vagy részben elengedheti a visszatérítést, ha az a sérelmet szenvedő felet részletfizetés engedélyezése esetén is súlyos helyzetbe hozza, illetve a sérelmet okozó fél viszont a kapott szolgáltatásból az aránytalan előnynek megfelelő részt a sérelmet szenvedő félnek köteles visszatéríteni.

3.) Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése vonatkozásában:

Magyarország Alaptörvénye 28. cikke értelmében: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuluma, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) bekezdése a pártatlan és tisztességes bírósági eljáráshoz fűződő alapjogot oltalmazza. Az Alaptörvény 28. cikke a formális jogszerűsége túlmutató, olyan alkotmányjogi szempontból értékelhető tartalmi követelményeket támaszt a

bírói döntések indokolásával szemben, amelyek értelmében a bíróságnak a döntése szempontjait, indokait kellő részletességgel kell bemutatnia.

A bírói jogértelmezés állított „hibájának” alkotmányossági felülvizsgálata során ebben a körben utalok az Alkotmánybíróság 20/2017. (VII. 18.) AB határozatban foglaltakra. Eszerint „az a bírói ítélet, amely alapos ok nélkül hagyja figyelmen kívül a hatályos jogot, önkényes, fogalmilag nem lehet tisztességes, és nem fér össze a jogállamiság alapelvével.”

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alapossgal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Az indokolt bírói döntéshez való jog állított sérelmének megítéléséhez szükségképpen vizsgálnia kell a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárási törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket. Ez azért van így, mert az Alaptörvényből a jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékonyságának az igénye is következik, vagyis, hogy képes legyen a döntés által okozott sérelem orvoslására. Minden jogorvoslat lényegi, immanens eleme továbbá a jogorvoslás lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát.

Eszerint a tisztességes eljárás (fair trial) követelménye az eljárásjogi garanciák érvényesülését is felöleli, és egy olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes.

A tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét is.

A tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen.

Önmagában a bírói út igénybevételenek formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is.

Az Alkotmánybíróság a 67/1995. (XII. 7.) AB határozatában (ABH 1995, 346.) fejtette ki részletesen a bíróság pártatlanságával kapcsolatos álláspontját, miszerint a „pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítéletmentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében” (ABH 1995, 346, 347.). Ugyanebben a határozatában az Alkotmánybíróság hivatkozott a Bíróság által alkalmazott ún. kettős tesztre, miszerint a szubjektív teszt keretében az eljáró bíró személyes magatartását, vagyis azt vizsgálja, hogy volt-e az eljárás során olyan megnyilvánulása, amelyből a pártatlanságának hiányára lehet következtetni. Az objektív megközelítés pedig annak vizsgálata, hogy volt-e objektíve

igazolható oka a pártatlanság hiánya feltételezésének (ABH 1995, 346-348.), vagyis az adott szabályozás biztosítja-e a pártatlanság követelményét, ideértve azt is, hogy az eljárás a közösség, elsősorban a jogkeresők oldaláról nézve objektíve nem támaszthat kételyeket a pártatlanságot illetően [20/2005. (V. 26.) AB határozat, ABH 2005, 202, 225-226.; 32/2002. (VI. 4.) AB határozat, ABH 2002, 153, 161.; 17/2001. (VI. 1.) AB határozat, ABH 2001, 222, 227-228.].

Ahogy arra az Emberi Jogok Európai Bírósága is rámutatott: „Továbbá a pártatlanságot biztosító nemzeti eljárások léte releváns tényezőt képeznek. Ezek a szabályok a hazai törvényhozás eltökéltségét fejezik ki, hogy minden ésszerű gyanút szüntessen meg a kérdéses bíró, vagy bíróság vonatkozásában és egy arra irányuló törekvést jelentenek, hogy semmisítsék meg a gyanú alapját az ilyen aggodalmak okainak megszüntetésével. Túl azon, hogy biztosítják a konkrét elfogultság nemlétét, arra irányulnak, hogy a pártosságnak a látszatát is megszüntessék, így azt a célt szolgálják, hogy növeljék a bizalmat, amelyet egy demokratikus társadalomban a közönség felé sugároznak (Mežnarić kontra Horvátország, 2005. július 15., 27. §)” (Huseyn és mások kontra Azerbajdzsán, 162. §).

Az ún. többletjogok kapcsán az Alkotmánybíróság gyakorlata egybevág az Emberi Jogok Európai Bíróságáéval. Utóbbi a Bulut kontra Ausztria ügyben 1996. február 22-én hozott ítéletében a következőképpen foglalta össze saját joggyakorlatát: „A Bíróság emlékeztet arra, hogy a fegyverek egyenlőségének elve - úgyis, mint a méltányos eljárás szélesebb fogalmának egyik eleme - szerint minden fél ésszerű lehetőséget kell, hogy kapjon arra, hogy ügyét olyan feltételek között adja elő, amelyek nem helyezik őt ellenfelével szemben hátrányos helyzetbe. [Lásd a Dombo Beheer B.V. kontra Hollandia ügyben hozott ítélet (...) 33. §-át.] Ebben az összefüggésben a Bíróság jelentőséget tulajdonít úgy a látszatoknak, mint ahogyan a jó igazságszolgáltatás garanciái iránti fokozott érzékenységnek. Lásd még mutatis mutandis a Borgers kontra Belgium ügyben 1991. október 30-án hozott ítéletnek (...) 24. §-át, az ottani hivatkozásokkal” (47. §).

Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata szerint egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása mellett lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.]. Az Alkotmánybíróság döntéseiben esetről esetre határozta meg a tisztességes eljárás által megkövetelt konkrét ismérveket. Kiemelte, hogy a tisztességes eljáráshoz való joggal szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye [14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 108.; 15/2002. (III. 29.) AB határozat, ABH 2002, 116, 118-120.; 35/2002. (VII. 19.) AB határozat, ABH 2002, 199, 211.; 14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 256.].

A tisztességes eljárás egyik meghatározó eleme a fegyverek egyenlősége, amely a polgári ügyekben azt biztosítja, hogy a feleknek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. Az Alkotmánybíróság több határozatában hangsúlyozta, hogy a közvetlen alkotmányi garanciák gazdaságossági és célszerűségi okokból az eljárás egyszerűsítése vagy az időszűrés követelményének érvényesülése címén sem mellőzhetők [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 84-85.; 49/1998. (XI. 27.) AB határozat, ABH 1998, 372, 376-377.; 5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75, 88-89.; 422/B/1999. AB határozat, ABH 2004, 1316, 1320, 1322.].

A jogorvoslathoz való jogot a jogirodalom az eljárási jogok között tárgyalja, és az első generációs, személyhez fűződő jogok között helyezi el. A jogorvoslathoz való jog egy, az

Alaptörvényben rögzített, a különböző eljárásjogokban realizálódó, nevezzük úgy, alkotmányos alapjog. Mint ilyen tehát alkotmányos védelmet élvez.

A jogorvoslathoz való jog az érintett kezében a legmarkánsabb eszköz jogainak védelme érdekében. Éppen ezért különösen fontos, hogy egy adott szabályozásban oly módon legyen rögzítve, hogy képes legyen betölteni a neki szánt szerepet. Ezzel kapcsolatosan az Alkotmánybíróság egy általános követelményt állított fel a jogorvoslatokkal kapcsolatosan. Ennek értelmében a jogorvoslathoz való jogot az azt megtestesítő jogorvoslat akkor juttatja érvényre, ha az a ténylegesség és hatékonyság követelményeinek megfelel. Erre tekintettel mondta ki az Alkotmánybíróság, hogy minden jogorvoslat lényegi eleme a jogorvoslás lehetősége, vagyis, hogy a jogorvoslat formailag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát /23/1998. (VI.9.) AB határozat/.

Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy az Alaptörvény jogorvoslathoz való jogra vonatkozó rendelkezése már nem tartalmazza a „törvényben meghatározottak szerint” kitélet, ezért az alapjog korlátozására vonatkozó korábbi megengedő tételek érvényessége megkérdőjelezhető, a továbbiakban nem látunk lehetőséget arra, hogy az AB megkerülje a szükségességi-arányossági teszt alkalmazását.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyan a jogorvoslathoz való jog nem korlátozhatatlan, azonban a korlátozása akkor felel meg az Alkotmányban foglaltaknak, ha a korlátozás a szükségesség, arányosság követelményeinek figyelembevételével valósul meg /71/2002. (XII.17.) AB határozat/.

Az alapjogból tartalmi követelmények is fakadnak. Ilyen követelmény a jogorvoslat lehetőségéről való tudomásszerzés garantáltsága; a hatékony, tényleges felülbírálat lehetővé tétele és a felülbírálatot végző szerv indokolási kötelezettsége /59/2003. (XI. 26.) AB határozat, 22/1991. (IV. 26.) AB határozat, 21/1997. (III. 26.) AB határozat/.

A jogorvoslathoz való alapjog alanyát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy mindenki élhet jogorvoslattal, akinek „jogát vagy jogos érdekét” a döntés sérti. Nem tartozik a „mindenki” alá, akinek nincs olyan joga vagy jogos érdeke még elvben sem, melynek sérelmére hivatkozhatna. Másik tartalmi elemként vizsgálandó az, hogy a döntés jogot vagy jogos érdeket sért. Magában rejti a kifogásolhatóságot, miszerint a sérelem tényleges igazolása a jogorvoslat igénybevételének nem előfeltétele, csupán az erre való hivatkozás is elegendő az eljárás megindításához. A „sérti” kifejezés tartalmazza a fél számára a lehetőséget, a jogorvoslati fórum számára pedig a kötelezettséget, miszerint a jogorvoslati kérelem a döntés hibás, törvénysértő, megalapozatlan, valamint célszerűtlen volta esetén teljesüljön. Alkotmányjogi szempontból nem tekinthető jogorvoslatnak az az intézmény, amely ilyen feltételt nem támaszt /22/1995. (III. 31.) AB határozat/. Ebből fakadóan a jogorvoslathoz való alkotmányos alapjognak nyilvánvalóan minden eljárási jogban érvényesülnie kell. Egy adott döntés elleni jogorvoslati lehetőség megléte nem feltétlenül jelenti azt, hogy az adott jogorvoslati eljárás hatékony is egyben. Hiába adott ugyanis egy jogorvoslati lehetőség, ha nem képes a kifogásolt jogsérelemet orvosolni. Ahhoz, hogy egy jogorvoslat hatékony lehessen, természetesen megfelelő érvelés és bizonyítás esetén, esélyt kell adnia az adott jogi helyzet megfordítására, illetve megváltoztatására. A jogállamiság alkotmányos elvének megfelelően alapvető követelmény az, hogy ne csak papírforma szerint lehessen jogorvoslattal élni. az alperes ellen indult végrehajtási eljárás iratainak

Az ügyben eljáró bíróságok nem biztosították az alperes részére a tisztességes eljárást és a II. fokú bíróság ebben a tekintetben az érdemi, hatékony jogorvoslatot sem, mivel elutasították az

alperesnek a vele szemben indult végrehajtási eljárások ügyiratainak beszerzésére vonatkozó indítványát, holott az alperes ezekkel tudta volna azt bizonyítani, hogy szorult helyzetben volt a felperessel történt kölcsönszerződés megkötésekor. Továbbá a felperes azon magatartását sem vették figyelembe, hogy a felperes a 2018. évi, akár a 2019. évi szerződés megkötésekor, illetve a felek ezzel kapcsolatos egyeztetései alapján a felperes ismerte az alperes szorult anyagi helyzetét, amelyet rosszhiszeműen és célzatosan kihasználva a maga javára feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, ezért a szerződések uzsorás jellegének megállapítására volt lehetőség, amely alapján mind a 2018., mind a 2019. évi szerződés érvénytelennek tekintendő, valamint azt sem vették érdemben figyelembe, hogy a felperes a kölcsönszerződés jelzálog biztosítékaul szolgáló, a kölcsönösszeg ötszörösét érő alperesi ingatlant, a felperes közeli hozzátartozója részére próbálta megszerezni, valótlan tartalmú, színlelt adásvételi szerződés megkötésére rábírnai törekedve az alperest.

A Ptk. 6:97. § szerint, ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis.

Az objektív feltétel ismérvei körében a bírói gyakorlatban a bíróságnak vizsgálnia kell a szerződéskötés körülményeit, a szerződés egész tartalmát, a forgalmi (érték-) viszonyokat, az ügylet jellegéből fakadó sajátosságokat, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás meghatározásának módját. A szerződő felek személyéhez kötött körülmények, a szerződés megkötéséhez fűződő érdekek figyelembe vétele mozgóvá teszi a Ptk. 6:97. § határvonalait.

A Kúria PK 267. számú állásfoglalásának köszönhetően a szolgáltatás és ellenszolgáltatás vizsgálata tekintettel kell legyen az eset összes körülményeire, a szerződésben foglalt jogok és kötelezettségek egyensúlyát a maga egészében értékeli. A bírói gyakorlat a feltűnően nagy értékkülönbséget kiterjesztően értelmezi, majd a Ptk. 6:97. §-ában szabott kritériumrendszert alkalmazni rendeli az uzsorás szerződés objektív fordulatára is.

A törvényi szóhasználatból eredően elméletileg a logika fordított: az uzsora tényállási elemeként szabályozott feltűnően aránytalan előny a nagyobb halmaz, amelynek részét képezi a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti feltűnően nagy értékkülönbség.

A szerződés megkötésének idején tehát általában nem lehet megállapítani, hogy a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között van-e feltűnő értékkülönbség, illetőleg jelentkezik-e.

Az Európai Alapelvek még egyértelműbben uzsorát fogalmaz meg, a másik fél helyzetének kihasználása elengedhetetlen feltételévé válik a túlzott haszon vagy tisztességtelen előny megállapításának. A 4. 109. szakasz (1) bekezdése a szerződés megtámadására jogosítja azt a felet, aki a szerződés megkötésének időpontjában:

(a) a másik féllel függő helyzetben vagy bizalmi viszonyban, gazdasági kényszerhelyzetben vagy sürgős szükséghelyzetben volt, nem rendelkezett kellő előrelátással, tudatlan, tapasztalatlan volt vagy nem volt üzletkötési jártassága, és

(b) a másik fél ezt tudta vagy tudnia kellett, és a körülményeket, valamint a szerződés célját tekintve partnere helyzetét nagymértékben tisztességtelenül vagy túlzott hasznot elérve kihasználta.

Bár a Ptk. szóhasználatában a sérelmet okozó félnek kell kikötnie a feltűnően aránytalan előnyt, a gyakorlatban a feltűnően aránytalan előny kikötésének fogalma nemcsak az ilyen előnyt kezdeményező aktív, hanem az előnyt elfogadó passzív magatartást is felöleli. Szubjektív feltétel: a másik fél helyzetének kihasználása.

Bármely élethelyzet, amely a hátrányos tartalmú szerződés megkötésére készíti a felet és ezáltal alkalmas arra, hogy a másik fél azt kihasználva feltűnően aránytalan előny kikötését érje el, uzsorásnak minősülhet. Az uzsora jellemző sajátosságát – az objektív feltétel mellett – valójában alanyi mozzanatok adják meg. A törvény a másik fél kihasználására alapul szolgáló körülmény taxatív felsorolását mellőzi, az ugyanis másodlagos – s adott esetben közömbös – hogy a kihasználásra irányuló célzat reális megvalósulását lehetővé tevő hátrányos helyzet miben állott vagy miből adódott. A szorult és hátrányos helyzet fogalmát a bíróságok felváltva, gyakorlatilag szinonimaként használják. Az esetekből csak az derül ki egyértelműen, mikor nem beszélhetünk szorult helyzetről. Eszerint szorult helyzetben az van, aki akár anyagi, akár erkölcsi okokból olyan kedvezőtlen körülmények között van, amelyben fennálló vagyoni kötelezettségének nem tud eleget tenni. Nemcsak a megélhetéshez szükséges javak hiánya vagy elégtelen mennyisége idézheti elő, hanem olyan – esetleg csak rövid ideig ható – körülmények összetalálkozása is, amelyek az esedékes kötelezettség teljesítését megnehezítik. A szorult helyzet nem azonosítható a vagyontalan, nélkülözéssel járó állapottal. A Ptk. semmilyen szűkítő jelzöt nem határoz meg, nyilvánvaló, hogy a jogalkotó olyan helyzetekre gondolt, amikor valaki valamely hátrány elkerülése végett vagy a hátrányos helyzet közvetlen hatása alatt vállalja a terhes kikötést. Egyértelműen következik ez abból is, hogy maga a Ptk. indokolása is kimondja, a helyzetnek hátrányosnak kell lennie.

Mindezekre tekintettel az alperes álláspontja szerint a már említett, a felek között 2018. február 14-én létrejött kölcsönszerződésben kikötött havi 5 %-os mértékű késedelmi kamat, valamint a kölcsönszerződés 2019. március 20-án létrejött szerződés módosításáról szóló szerződésben kikötött havi 3 %-os ügyleti kamat, illetve az ezen felül a késedelmes teljesítés esetére meghatározott további havi 3 %-os késedelmi kamat alkalmas az uzsora szerződés Ptk. 6:97. §-ában szabályozott feltételeinek megállapítására.

Különös figyelemmel kell lenni ebben a körben arra, hogy a felperes a 2018. május 16-i fizetési határidő eredménytelen leteltét követően már bizonyítható módon tudomással bírt arról, hogy az alperes fizetési nehézségekkel küzd, azonban ezen hátrányos helyzetét teljes mértékben figyelmen kívül hagyva az eredetileg ügyleti kamatmentes kölcsön tekintetében a 2019. március 20-án kelt szerződésmódosítással, egyébiránt a kölcsönszerződések során a pénzügyi intézetek által alkalmazott ügyleti kamathoz képest jelentősen magasabb ügyleti kamat fizetési kötelezettségre vonatkozó kötelezettség vállalását eszközölte ki az alperestől. Tekintettel arra, hogy a szerződésekben kikötött késedelmi kamatok is jelentősen meghaladják a Ptk. 6:48. § (1)-(3) bekezdései szerinti késedelmi kamatot, ezért ez a fentieket tovább erősíti.

Különös figyelemmel arra, hogy a Ptk. 6:97. § rendelkezése értelmében az uzsorás szerződés semmis, a Ptk. 6:88. § (1) bekezdése értelmében semmis, melynek okán a felperes és az alperes között 2018. február 14-én létrejött kölcsönszerződés, valamint annak 2019. március 20-án létrejött szerződés módosítása egyaránt érvénytelen, miáltal arra a Ptk. 108. § (1) bekezdése értelmében azokra jogosultságot alapítani és azok alapján a szerződés teljesítését követelni nem, lehet, a Ptk. 112. § (1)-(2) bekezdései értelmében pedig az eredeti állapot helyreállításának van helye a szolgáltatások eredeti értékegyensúlyának fenntartásával, amelyre tekintettel az

alperesnek a kölcsönvett 23 millió forintból mindezidáig vissza nem adott 20 millió forint összeg és a kölcsönvett összeg, mint tőke után a Ptk. 6:48. § (1), (3) bekezdése szerinti késedelmi kamat fizetési kötelezettsége állapítható meg a késedelembe esés, azaz 2018. május 16. napjától.

A tisztességes eljáráshoz való jog azáltal is sérelmet szenvedett, hogy az ügyben eljáró bíróságok érdemben nem vették figyelembe azt a vis maior helyzetet, amely szerint 2020. márciusától a SARS-CoV-2 világjárvány következtében elrendelt nemzeti és nemzetközi utazási tilalmak és korlátozások megghiúsították az alperesnek a Svájcban történő tervezett munkavállalását, amelynek megvalósítására a kölcsönösszeget igénybe vette, ezen tényről a felperes is tudomással bírt, illetve arról is, hogy az alperes ezen okból is szorult helyzetbe került, amely jelentősen terhessé tette számára a kölcsönvett összeg visszafizetését.

[REDACTED], 2022. július 25.

[REDACTED]
indítványozó
jogi képviselőként eljárva:

[REDACTED]
Dr. Erdei Ügyvédi Iroda
Dr. Erdei Csaba ügyvéd